

Aan de vaste commissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van de Tweede Kamer

Culemborg, 20-01-2019

Betreft: reactie op het rapport *Ruim baan voor Leraren* van de Onderwijsraad.

Geachte leden van de Kamercommissie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

De Onderwijsraad geeft in het rapport *Ruim baan voor leraren* haar antwoord op de vraag hoe in de toekomst opleidings- en arbeidsstructuur zó kunnen worden vormgegeven, dat ze op termijn bijdragen aan voldoende en goede leraren.

De aanbevelingen gaan over herordening van de lerarenopleiding (in een combinatie van clustering en specialisaties) en meer structurele aandacht (visie, tijd en middelen) voor loopbaanontwikkeling en verdere professionalisering.

In hun Kamerbrief over de versterking van de leraar van 16 januari geven beide ministers duidelijk aan dat verder doordenken nodig is waarbij zij 'het veld' een belangrijke rol toekennen.

Het Platform Vakinhoudelijke Verenigingen Voortgezet Onderwijs vertegenwoordigt dertien verenigingen van vakdocenten, voornamelijk in het Voortgezet Onderwijs. Deze verenigingen delen de zorgen over kwaliteit en kwantiteit van leraren en waarderen de aandacht van de Onderwijsraad voor deze problematiek zeer.

Met deze brief willen zij reageren op de suggesties van de Onderwijsraad voor de herinrichting van de opleidings- en bevoegdheidsstructuur als instrument voor kwaliteitsverbetering en oplossing van lerarentekorten. Deze reactie betreft achtereenvolgens de analyse van het probleem en de aangereikte oplossingen voor opleiding & certificering en voor verdere professionalisering.

Probleemanalyse: bredere kader dan alleen opleidings- en kwalificatiestructuur

In hun Kamerbrief van 16 januari geven de ministers terecht aan dat de aantrekkelijkheid van werken in het onderwijs en de kwaliteit van leraren in Nederland niet alleen gebaat zijn bij verbeteringen in de structuur van opleidingen en kwalificatie. De Onderwijsraad stipt werkdruk en onvoldoende tijd voor lesvoorbereiding op p 24-25 alleen aan als een probleem van beginnende docenten. Werkdruk en lastige relaties met leerlingen blijken echter ook de voornaamste oorzaken voor voortijdig vertrek van oudere leraren¹. Het lerarentekort vraagt daarom volgens de vakverenigingen niet alleen aandacht voor verbeteringen in de structuur van opleidingen en het stelsel van bevoegdheden. Aandacht voor de aantrekkelijkheid van het beroep in alle opzichten blijft van belang, willen we de kansen vergroten op de keuze voor het leraarsberoep, op herintreders, op meer werken door parttimers en de kansen verkleinen op voortijdige uitval.

Opleidings- en kwalificatiestructuur

De vakverenigingen kunnen zich goed vinden in het streven naar flexibilisering in de opleiding om toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het beroep te vergroten. De vakverenigingen vrezen echter dat de voorstellen van de Onderwijsraad om dit te realiseren een te gering of zelfs een averechts effect zullen hebben en doen daarom hieronder enkele suggesties.

¹ I.Veldman (2017), *Stay or leave. Veteran teachers' relationships with students and job satisfaction*, Proefschrift UvA

De Onderwijsraad stelt terecht dat een aantal aspecten van het leraarsberoep bij alle leeftijden, sectoren en vakken aan de orde zijn, maar dit betekent niet dat ze gelijk zijn: onderwijs aan kleuters vergt van docenten een andere inkleuring van deze kennis en vaardigheden dan onderwijs aan 18-jarige VWO-ers.

Een belangrijk argument van de Onderwijsraad betreft PCK (Pedagogical Content Knowledge), die typische mix van kennis van het vak, vakdidactiek en daarin omgaan met leerlingen, die goede leraren kenmerkt. Het is daarom onbegrijpelijk dat de Onderwijsraad na deze twee op zich juiste constatering op p.17 aansluitend concludeert dat een goede docent biologie daarom evengoed scheikunde kan geven. Dat is wellicht wel wenselijk, maar past niet bij de manier waarop aspirant en beginnende leraren leren als docent. Hoewel deze vakken deels verwant zijn, vergen zij namelijk specifieke docentkennis, op alle niveaus. Een beginnende docent heeft al de handen vol aan de ontwikkeling in één vak.

Er is veel voor te zeggen om voor docenten de bestaande mogelijkheden te verruimen om zich in meer vakken te ontwikkelen of zich te specialiseren. Voor sommige docenten zal dat de aantrekkelijkheid van het beroep verruimen, al levert dat nog niet vanzelf een oplossing voor het kwantiteitsprobleem.

Er is ook veel voor te zeggen om in de kwalificatiestructuur – meer dan nu- te erkennen dat een aantal aspecten van het leraarsberoep vergelijkbaar is en dat eerder behaalde kwalificaties bij doorgroeien in de breedte door vakkenuitbreiding of in de diepte door verdere specialisatie worden 'meegeteld'.

Hoewel de Onderwijsraad expliciet stelt dat zij geen uitspraak doet over de volgordelijkheid in de opleiding, ademt het rapport toch de suggestie van 'clustering van vakken vóór-specialisatie'; dat juist beginnende leraren in het VO verschillende vakken moeten kunnen geven. Dat staat echter haaks op de constatering van het belang van PCK en op bevindingen in recent onderzoek. Zo toont hoogleraar Tine Béneker in haar oratie aan dat kennis de basis moet zijn van (aardrijkskunde)onderwijs. Docenten zijn op hun best als zij vanuit de kracht van kennis uitgaan en daarin een leidersrol op zich nemen². Hierbij past ook recent onderzoek dat laat zien dat vakoverstijgende samenwerking veel brengt, maar dan wel pas als de docent het eigen vak goed beheerst³.

De vakverenigingen zijn dan ook blij met de erkenning van de ministers in hun brief van 16 januari dat nogal wat docenten voor het onderwijs kiezen uit liefde voor hun vak. Dat geldt zeker ook voor universitaire studenten en academisch opgeleide professionals die tijdens hun studie, in aansluiting op hun studie of later in hun loopbaan kiezen voor het onderwijs. Het rapport van de Onderwijsraad lijkt de route van de universitaire lerarenopleidingen echter te negeren. De vakverenigingen zien deze route nog steeds als een onmisbare weg om het onderwijs aantrekkelijk te houden voor academisch opgeleide leraren en van groot belang voor de kwaliteit van leraren.

De vakverenigingen stellen daarom voor om

- docenten VO in eerste instantie op te leiden voor één vak, omdat dat al ingewikkeld genoeg is (niet voor niets stapten de nieuwe lerarenopleidingen in de jaren zeventig snel af van de ambitie om hun studenten voor twee vakken tegelijk op te leiden).
- aan een aanvullende bevoegdheid in een ander vak dezelfde vakinhoudelijke en vakdidactische eisen te stellen als aan de bevoegdheid in het eerste vak;
- meer aandacht te besteden aan de opleiding van academisch opgeleide leraren en deze route duidelijk mee te nemen in toekomstige veranderingen in de kwalificatiestructuur;

² Tine Béneker (2018), *Krachtige kennis in geografie onderwijs*. Oratie Universiteit Utrecht

³ Tuithof, H. (red.) (2018) *Wat werkt als je samenwerkt. Voorbeelden van samenwerking tussen gammavakken*. Amsterdam, Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken

- te onderzoeken hoe opleidingen en kwalificaties meer dan nu modulair en flexibel kunnen worden georganiseerd, waardoor docenten aansluitend op de initiële opleiding of na een aantal jaren leservaring hun bevoegdheid kunnen verruimen door verbreding (extra vak, zorg, beleid etc.) en/of verdieping (meer vakinhoudelijke en vakdidactische kennis van eigen het vak).

Loopbaanontwikkeling en verdere professionalisering

De vakverenigingen kunnen zich ten slotte grotendeels vinden in de aanbevelingen met betrekking tot professionalisering.

Wij verzoeken u om bovenstaande voorstellen te betrekken bij de bespreking van het advies van de Onderwijsraad en de reactie van de bewindspersonen op dat advies.

Mocht u naar aanleiding van deze brief vragen hebben, dan kunt u die via secretaris@platformvwo.nl aan ons stellen. We zijn van harte bereid om indien nodig een toelichting te geven.

Met vriendelijke groet,

namens het bestuur van het Platform,

Hans Kok, voorzitter

Elise Storck, bestuurslid